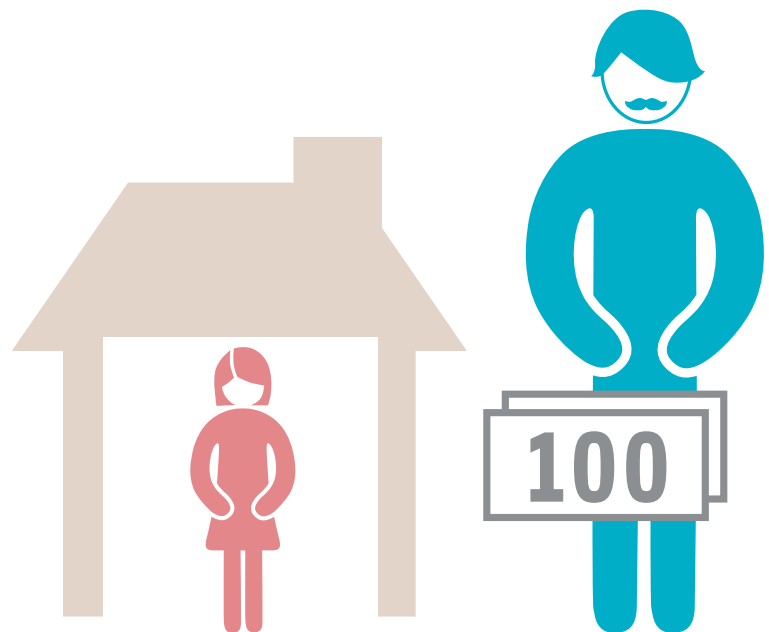

REKOMENDACJE

PRZEMOC EKONOMICZNA W ZWIĄZKACH

PROPOZYCJE ZMIAN W PRAWIE ORAZ DZIAŁAŃ SŁUŻĄCYCH PRZECIWDZIAŁANIU
I ZWALCZANIU ZJAWISKA PRZEMOCY EKONOMICZNEJ

INSTYTUT SPRAW
PUBLICZNYCH

Publikacja powstała w ramach projektu „Economic Violence – diagnosis of the problem and a discussion on countermeasures, part 2”, realizowanego przez Instytut Spraw Publicznych dzięki wsparciu finansowemu Fundacji im. Heinricha Bölla.

OBSERWATORIUM
RÓWNOŚCI PŁCI

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
WARSZAWA

INSTYTUT SPRAW
PUBLICZNYCH

Program: *Obserwatorium Równości Płci*

Koordynatorki projektu: *Agata Chełstowska, Aleksandra Niżyńska*

Redakcja językowa i korekta: *Magdalena Otlewska* (www.bezbledu.pl)

© Copyright by Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2015

Publikacja bezpłatna

Przedruk materiałów Instytutu Spraw Publicznych w całości lub w części jest możliwy wyłącznie za zgodą wydawcy. Cytowanie i wykorzystywanie danych jest dozwolone z podaniem źródła.

Wydawca:

Fundacja Instytut Spraw Publicznych
00-031 Warszawa, ul. Szpitalna 5 lok. 22
tel. (22) 55 64 260, faks (22) 55 64 262
e-mail: isp@isp.org.pl
www.isp.org.pl

15 kwietnia 2015 r. Instytut Spraw Publicznych zorganizował okrągły stół, w którym udział wzięli reprezentanci i reprezentantki administracji rządowej, wymiaru sprawiedliwości, organizacji pozarządowych oraz osoby zainteresowane problematyką przeciwdziałania przemocy wobec kobiet:

- ▶ Renata Durda (Niebieska Linia),
- ▶ Urszula Nowakowska (Centrum Praw Kobiet),
- ▶ Hanna Samson (Fundacja Feminoteka),
- ▶ Iwona Janeczek (Stowarzyszenie Poprawy Spraw Alimentacyjnych „Dla Naszych Dzieci”),
- ▶ mecenas Grzegorz Wrona,
- ▶ nadkomisarz Wanda Mende (Komenda Główna Policji),
- ▶ dr Lidia Mazowiecka (Biuro Prokuratora Generalnego),
- ▶ Marzena Bartosiewicz (Naczelnik Wydziału ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Departamencie Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka w Ministerstwie Sprawiedliwości),
- ▶ sędzia Michał Lewoc (Naczelnik Wydziału ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Departamencie Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka w Ministerstwie Sprawiedliwości),
- ▶ Elżbieta Szczykutowicz (Wojewódzki Koordynator Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie),
- ▶ Dariusz Ślepokura (rzecznik prasowy Prokuratury Okręgowej w Warszawie),
- ▶ Katarzyna Wolska-Wrona (Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania),
- ▶ komornik Monika Janus (Krajowa Rada Komornicza),
- ▶ sędzia Barbara Godlewska-Michalak.

Podczas spotkania padło wiele interesujących propozycji i sugestii dotyczących zmian legislacyjnych, sposobu działania służb i wymiaru sprawiedliwości, a także działań o charakterze miękkim, takich jak: szkolenia, kampanie społeczne, działania edukacyjne. Poniżej przedstawiamy

zestawienie propozycji zebranych na podstawie badań, analizy literatury i okrągłego stołu eksperckiego*.

Zestawienie propozycji rozwiązań

Przemoc ekonomiczna w trwającym związku

ZMIANY W PRAWIE

Wprowadzenie aspektu ekonomicznego do definicji przemocy w rodzinie w polskim porządku prawnym:

- 1) Art. 115 Kodeksu karnego – **dodać definicję przemocy w rodzinie i przemocy domowej zgodną z konwencją o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz z dyrektywą 2012/29/UE ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.
- 2) Art. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – wprowadzenie do definicji przemocy w rodzinie sformułowania dotyczącego aspektu ekonomicznego: *umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym*, sformułowania dotyczącego aspektu ekonomicznego, np. *mające na celu sprawowanie kontroli poprzez zasoby ekonomiczne* – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- 3) Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – **dodanie podpunktów do art. 2 wprowadzających definicje czterech rodzajów przemocy: fizycznej, psychicznej, seksualnej i ekonomicznej**. Definicja przemocy ekonomicznej mogłaby brzmieć na przykład (za A.E. Adams et al.): *Przemoc ekonomiczna to zachowanie mające na celu kontrolę zdolności drugiej osoby do nabywania, utrzymywania i korzystania z zasobów ekonomicznych w celu podporządkowania sobie tej osoby* – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

* Warto również zaznaczyć, że już wcześniej sformułowano rekomendacje dotyczące zmian w prawie uwzględniające kwestie przemocy ekonomicznej. Centrum Praw Kobiet przygotowało zestawienie propozycji w tej kwestii, które uwzględniają również elementy spoza naszego badania. Na stronie www.finance.cpk.org.pl znajdują się dokładne informacje na temat działań CPK w tej sprawie.

- 4) Art. 207 Kodeksu karnego – **poszerzyć zakres przedmiotowy przestępstwa znęcania o aspekt seksualny i ekonomiczny, zgodnie z konwencją o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz dyrektywą 2012/29/UE ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.

Inne zmiany w prawie dotyczące przemocy ekonomicznej:

- 5) Ustawa o związkach partnerskich – **uchwalenie ustawy, która gwarantowałaby pełną ochronę ofiarom przemocy domowej, w tym ekonomicznej, pozostającym poza związkiem małżeńskim** – adresat: Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.
- 6) Kodeks postępowania cywilnego – **ograniczenie możliwości dokonywania rozdzielności majątkowej w trakcie trwania sprawy o rozwód**, aby uniknąć takiej sytuacji, że strona wyłącznie winna rozkładowi pożycia wyprowadzi swój majątek ze związku przed jego ustaniem – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.
- 7) Załącznik nr 1 Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” – **do-danie symptomów przemocy ekonomicznej do części A Niebieskiej Karty** – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityk Społecznej.
- 8) Ustawa o Policji – **uprawnienie Policji do wydania sprawcy przemocy w rodzinie nakazu opuszczenia lokalu** – adresat: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.
- 9) Art. 275 § 3 Kodeksu postępowania karnego – **uchylenie przepisu umożliwiającego stosowanie dozoru zamiast tymczasowego aresztowania sprawcy przemocy wobec osób najbliższych** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.
- 10) Kodeks postępowania karnego – **dodanie regulacji określającej obowiązek zawiadomienia pokrzywdzonego o uchyleniu lub zmianie nakazu opuszczenia lokalu, określonego w art. 275a k.p.k., na inny środek zapobiegawczy** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.
- 11) Wytyczne Prokuratora Generalnego dotyczące zasad postępowania prokuratorów wobec pokrzywdzonych różnymi formami przemocy

- w rodzinie – **wprowadzenie aspektu ekonomicznego do analizowania spraw z zakresu przemocy w rodzinie** – adresat: Prokurator Generalny.
- 12) Art. 9a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – **określenie minimalnej kwoty przekazywanej przez samorząd gminny na działalność operacyjną zespołu interdyscyplinarnego (np. dojazdy osób pokrzywdzonych do psychologa, dojazdy członków zespołu, materiały biurowe, organizacja pokoju dla matki z dzieckiem w siedzibie OPS)** – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- 13) Wprowadzenie do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zapisu dającego **uprawnienia policji do wydania natychmiastowego nakazu opuszczenia domu, zakazu kontaktowania się i zbliżania do osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy** przez określony czas – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.
- 14) Zmiana przepisów mówiących o **solidarnej odpowiedzialności małżonków za zobowiązania w wypadku prawomocnego skazania jednego z nich za przemoc w rodzinie, w tym przemoc ekonomiczną** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.

REKOMENDACJE NIEWYMAGAJĄCE ZMIANY PRAWA

- 15) **Szkolenia dla reprezentantów instytucji finansowych, pracowników banków, notariuszy i duchownych** w zakresie dostrzegania symptomów przemocy ekonomicznej – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Finansów.
- 16) **Zintegrowanie działań** mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie z działaniami na rzecz wzmocnienia pozycji kobiet oraz równego statusu kobiet i mężczyzn w różnych sferach życia, w tym w sferze ekonomicznej i na rynku pracy – adresat: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.
- 17) **Kampania społeczna uświadamiająca reguły obowiązujące w poszczególnych małżeńskich ustrojach majątkowych** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Finansów, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich.
- 18) **Edukacja w zakresie prawa rodzinnego i praw osób pokrzywdzonych w szkołach ponadgimnazjalnych** – adresat: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Biuro Rzecznika Praw Dziecka.

- 19) **Szkolenia policjantów** w zakresie dostrzegania symptomów przemocy ekonomicznej – adresat: Komenda Główna Policji.
- 20) **Szkolenia prokuratorów i sędziów** z zakresu przemocy ekonomicznej – adresat: Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury.
- 21) Uwzględnienie w **programie nauczania na aplikacji sędziowskiej i prokuratorowskiej** kwestii związanych z przemocą ekonomiczną – adresat: Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury.
- 22) Uwzględnienie w **programie nauczania na aplikacji notarialnej** kwestii związanych z przemocą ekonomiczną – adresat: Krajowa Rada Notarialna.
- 23) Uwzględnienie w **programie nauczania na aplikacji komorniczej** kwestii związanych z przemocą ekonomiczną – adresat: Krajowa Rada Komornicza.
- 24) **Wprowadzenie specjalizacji w zawodzie prokuratora** – adresat: Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Prokuratura Generalna, Ministerstwo Sprawiedliwości.

[Alimenty i okres po zakończeniu związku](#)

ZMIANY W PRAWIE

- 25) Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – **przejęcie przez państwo odpowiedzialności za wypłacenie alimentów** – logika systemu oparta na modelu szwedzkim, w którym alimenty wpłaca się do funduszu, a fundusz je następnie redystrybuuje. W ten sposób zapewnia się gwarancję wypłacenia należności, ale także zapewnia się, że alimenty przeznaczone są na utrzymanie dzieci. System może jednak generować duże koszty, ale jednocześnie w wielu wypadkach może być jedynym gwarantem wypłacania środków, zgodnie z logiką szwedzkiego modelu: dłużnik jest winny państwu, a nie dziecku, bo dziecko i tak musi mieć zapewnione utrzymanie – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- 26) Art. 10 ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – **podniesienie wysokości wypłacanych alimentów z Funduszu Alimentacyjnego** – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Finansów.
- 27) Art. 9 ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – **podniesienie lub zlikwidowanie progu, od którego przysługuje świadczenie**

alimentacyjne – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Finansów.

- 28) Art. 9. ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – **ustalenie dochodu rodziny z ostatnich 3 miesięcy, a nie roku poprzedzającego okres świadczenia** (o ile nie nastąpi zniesienie progu) – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- 29) Art. 209 Kodeksu karnego – **doprecyzowanie słowa „uporczywie”, które chroni uchylających się dłużników płacących co miesiąc minimalne kwoty, np. 100 zł. Likwidacja lub doprecyzowanie sformułowania „nieвозмоść zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych”** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.
- 30) Art. 831 Kodeksu postępowania cywilnego – **likwidacja ograniczeń o charakterze przedmiotowym w sprawach o egzekucję należności alimentacyjnych, w szczególności zwolnienia spod egzekucji sądowej sum i świadczeń w naturze wyasygnowanych na pokrycie wydatków lub wyjazdów w sprawach służbowych dłużnika** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.
- 31) Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji – **likwidacja ograniczeń o charakterze przedmiotowym w sprawach o egzekucję należności alimentacyjnych, w szczególności zwolnienia spod egzekucji sądowej sum i świadczeń w naturze, wyasygnowanych na pokrycie wydatków lub wyjazdów w sprawach służbowych dłużnika** – adresat: Ministerstwo Sprawiedliwości.
- 32) **Zlikwidowanie dwutorowości w ściąganiu świadczeń alimentacyjnych** (egzekucja komornicza i administracyjna) – przyczynia się do przewlekłości postępowania egzekucyjnego.

REKOMENDACJE NIEWYMAGAJĄCE ZMIANY PRAWA

- 33) **Kampania społeczna do pracodawców** uświadamiająca, że szara strefa to nie tylko straty dla całego państwa, lecz także dla pojedynczych osób, które nie uzyskują zasądzonych alimentów – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Finansów.
- 34) **Zaangażowanie mediów** w edukację w zakresie przestępstwa niealimentacji i promocję wywiązywania się ze swoich zobowiązań – adresat: Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania.
- 35) **Promowanie idei odpowiedzialnego ojca**, który może być dobrym tatą, nawet jeśli rodzice się rozwiedli – adresat: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.